

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. balandžio 6 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės, Donato Šerno (pirmininkas ir pranešėjas) ir Algirdo Taminsko, teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės D. V. kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 15 d. nutarties, Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 16 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės D. V. ieškinį atsakovui M. A. dėl skolos, palūkanų priteisimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl vartojimo sutarties sąlygų, nustatančių atsiskaitymą už advokato suteiktas teises paslaugas, sąžiningumo ir kliento pažeistų teisių gynimo.
2. Ieškovė D. V. ieškiniu prašė priteisti iš atsakovo M. A. 10 094,33 Eur skolą už suteiktas teises paslaugas, penkių procentų metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovė ir atsakovas sudarė penkias teisių paslaugų teikimo sutartis: 2018 m. balandžio 11 d. sutartinė sutarta, kad ieškovė atstovaus atsakovui civilinėje byloje dėl turto pripažinimo bendrąja nuosavybe (toliau – ir sutartis Nr. 1); 2018 m. balandžio 11 d. sutartinė sutarta, kad ieškovė atstovaus atsakovui civilinėje byloje dėl nepilnamečių vaikų gyvenamosios vietos, bendravimo tvarkos ir išlaikymo dydžio nustatymo (toliau – ir sutartis Nr. 2); 2018 m. balandžio 12 d. sutartinė sutarta, kad ieškovė atstovaus atsakovui Kauno apskritys vyriausiąjame policijos komisariate, Kauno apygardos prokuratūroje dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo (toliau – ir sutartis Nr. 3); 2018 m. gegužės 8 d. sutartinė sutarta, kad ieškovė atstovaus atsakovui ikiteisminiame tyrime Kauno apskritys vyriausiąjame policijos komisariate, Kauno apygardos prokuratūroje (toliau – ir sutartis Nr. 4); 2018 m. rugpjūčio 29 d. sutartinė sutarta, kad ieškovė atstovaus atsakovui santuokos nutraukimo byloje (toliau – ir sutartis Nr. 5).
4. Ieškovė teigė, kad pagal penkias teisių paslaugų teikimo sutartis atsakovas liko skolingas 9900 Eur už suteiktas paslaugas ir 194,33 Eur už išlaidas, patirtas vykdant atsakovo pavedimus.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Kauno apylinkės teismas 2020 m. kovo 5 d. sprendimu ieškinį tenkino iš dalies ir priteisė iš atsakovo ieškovės naudai 1044,33 Eur skolos, 5 procentų metines palūkanas skaičiuojant nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2019 m. gegužės 5 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir 12 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą; iš ieškovės atsakovo naudai priteisė 360 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
6. Teismas, sprenddamas klausimą dėl žalos atlyginimo, sprendė dėl pagal kiekvieną atskirai teisių paslaugų sutartį suteiktų teisių paslaugų apimtį. Įvertinęs suteiktų teisių paslaugų apimtį ir pagrįstumą, teismas nusprendė, kad ieškovė pagal sutartį Nr. 1 atsakovui suteikė 2850 Eur sumos, pagal sutartį Nr. 2 – 3650 Eur sumos, pagal sutartį Nr. 3 – 1300 Eur sumos, pagal sutartį Nr. 4 – 1900 Eur sumos, pagal sutartį Nr. 5 – 3200 Eur sumos, iš viso – 12 900 Eur sumos paslaugų.
7. Teismas nustatė, kad ieškovė taikė teisių paslaugų sutartinis nustatytą 100 Eur valandinį įkainį už suteiktas paslaugas ir jis iš esmės neviršijo teisingumo ministro 2015 m. kovo 19 d. įsakyme „Dėl Teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymo Nr. 1R-85 „Dėl rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio patvirtinimo“ (toliau – Rekomendacijos) nustatytų teisių paslaugų įkainių.
8. Tačiau nustatęs, kad tarp ieškovės ir atsakovo sudarytos sutartys yra vartojimo, teismas vertino, ar jų sąlygos buvo sąžiningos. Įvertinęs sąskaitų už suteiktas paslaugas pateikimo atsakovui aplinkybes, teismas nusprendė, kad iš sutartyse įtvirtintos sąlygos nėra aišku, kada turi būti pateikiama sąskaita už suteiktas paslaugas – po kiekvieno veiksmo atlikimo, konsultacijos suteikimo ar pasibaigus bylų vedimo procesui, sutarčiai. Nustatęs neišklaidą ir nesąžiningą sąlygą, teismas gali sumažinti teiktų paslaugų kainą arba iš viso jos nepriteisti. Teismas taip pat pažymėjo, kad ieškovė teikė paslaugas 2018 m. balandžio–gruodžio mėn., 2019 m. sausio–kovo mėn., bet sąskaitas už suteiktas paslaugas pateikė tik 2019 m. kovo 21 d. ir 26 d., t. y. už kai kurias suteiktas paslaugas sąskaitas pateikė tik beveik po metų. Todėl teismas sutiko su atsakovu, jog jis neturėjo galimybės įvertinti jam teikiamų paslaugų kiekio bei brangumo, todėl negalėjo pasirinkti pigesnių paslaugų. Be to, jis jau buvo sumokėjęs ir taip ženklia sumą (5600 Eur). Sąlygos neaptarė konkrečių galutinių honorarų dydžių, esant ir daugiau išlaidų, konkrečių veiksmų kiekio, sutartyse išvardytos apibendrinamojo pobūdžio teisinės paslaugos.
9. Atsižvelgdamas į tai, kad ne visos sutartinis nustatytos suteiktų paslaugų apmokėjimo sąlygos buvo aiškiai apibrėžtos ir sąskaitos buvo pateiktos už visas teiktas paslaugas vienu metu, po gana ilgo laiko, teismas ieškovės ieškinio reikalavimą sumažino 50 procentų (iki 6450 Eur) ir priteistą ieškovei už suteiktas teises paslaugas nustatė 850 Eur sumą. Taip pat teismas laikė pagrįstu ieškovės reikalavimą dėl 194,33 Eur išlaidų sumos už pagal sutartis atliktus pavedimus atlyginimo priteisimo.
10. Kauno apylinkės teismas 2020 m. balandžio 15 d. priėmė papildomą sprendimą, kuriuo tenkino atsakovo prašymą dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo ir priteisė atsakovui iš ieškovės 1080 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo.

11. Kauno apygardos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2020 m. birželio 15 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.
12. Pirmosios instancijos teismas, apskaičiuodamas suteiktų paslaugų apimtį, pagrįstai vadovavosi teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais ir vertindamas, kokia teismo posėdžio trukmė, t. y. ar teismo posėdis truko iki 30 min. ar daugiau, taikė Rekomendacijose įtvirtintą posėdžio laiko trukmės apvalinimo metodą. Pirmosios instancijos teismas, nustatęs, kad ieškovės pateiktose ataskaitose atskira grafą nėra išskirti pasirengimai teismo posėdžiams, pagrįstai nusprendė, kad pagal byloje pateiktus duomenis nėra galimybės identifikuoti, kokias sumas iš nurodytos bendros sumos ieškovė apskaičiavo už pasirengimą, o kiek – už dalyvavimą teismo posėdžiuose. Ieškovės ir atsakovo sutartyse nustatytos sąlygos dėl mokėjimo už kiekvieną klientui teikiamos konsultacijos ar teisinių paslaugų teikimo valandą nėra aiškios, nes sutartyse šalių nėra aptarta, kada, kokia forma turi būti pateikiama informacija (sąskaita) apie suteiktas paslaugas.
13. Atsakovas avansu sumokėjo už paslaugų suteikimą, bendra pagal visas sutartis suma viršija 5000 Eur. Teismo vertinimu, ši suma atsakovui yra didelė, todėl nustatė, kad trys civilinės bylos buvo sujungtos, ieškovei neteikiant informacijos apie suteiktą teisinių paslaugų apimtį, atsakovas neturėjo galimybės įvertinti jam teikiamų paslaugų kiekio bei įsipareigojimo dydžio. Todėl pirmosios instancijos teismas turėjo pagrindą sumažinti teiktų paslaugų kainą, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 50 straipsnio 3 dalimi bei bendraisiais teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais.
14. Kauno apygardos teismas 2020 m. birželio 16 d. nutartimi, išnagrinėjęs ieškovės apeliacinį skundą dėl Kauno apylinkės teismo 2020 m. balandžio 15 d. papildomo sprendimo panaikinimo, nusprendė Kauno apylinkės teismo 2020 m. balandžio 15 d. papildomą sprendimą palikti nepakeistą.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

15. Ieškovė kasaciniu skundu prašo pakeisti Kauno apylinkės teismo 2020 m. kovo 5 d. sprendimą ir panaikinti Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 15 d. nutartį bei priimti naują sprendimą – ieškovės ieškinį patenkinti visiškai; panaikinti Kauno apylinkės teismo 2020 m. birželio 15 d. papildomą sprendimą ir Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 16 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – atsakovo prašymą dėl papildomo sprendimo atmesti. Kasacinis skundas yra grindžiamas tokiais argumentais:
 - 15.1. Pirmosios instancijos teismas, sprenddamas, kad ieškovė suteikė atsakovui teisinių paslaugų ne už 15 500 Eur sumą, o už 12 900 Eur, pažeidė įrodymų vertinimo taisykles bei Rekomendacijas. Teismai neteisingai nusprendė dėl pagal sutartį Nr. 1 suteiktų paslaugų, kadangi atliktų darbų ataskaitoje 300 Eur kaina nurodyta už teisinę paslaugą: „pasirengimas atstovauti ir/ar atstovavimas teismo posėdžiuose“. Aplinkybė, kad 2018 m. rugpjūčio 30 d. teismo posėdis nevyko, nereiškia, kad šiam posėdžiui ieškovė nesiruošė, kadangi prieš pirmąjį posėdį buvo sprendžiama, kokius prašymus teikti teismui, susipažinta su pateiktais atsiliepimais į ieškinį, svarstoma bylinėjimosi strategija. Šios paslaugos truko vieną valandą, todėl jų kaina yra 100 Eur.
 - 15.2. Teismai neteisingai nusprendė dėl pagal sutartį Nr. 2 suteiktų paslaugų, kadangi dėl 2018 m. rugpjūčio 21 d. posėdžio teismas nustatė, kad posėdis truko 30 min., todėl privalėjo apvalinti teisinių paslaugų teikimo laiką iki 0,5 val. ir padaryti išvadą, kad atstovavimas šiame posėdyje vertinamas 50 Eur suma. Be to, ieškovė prieš kiekvieną planuojamą teismo posėdį ruošdavosi po 1 valandą, todėl dar 3 valandas užtuko pasirengimas 2018 m. rugpjūčio 21 d., 2018 m. spalio 8 d. ir 2018 m. lapkričio 15 d. posėdžiams.
 - 15.3. Teismai neteisingai nusprendė dėl pagal sutartį Nr. 5 suteiktų paslaugų. Atsakovas 2019 m. balandžio 8 d. atsakymu sutiko ieškovei sumokėti 100 Eur už suteiktas teisines paslaugas atstovaujant ir rengiantis 2019 m. vasario 18 d. teismo posėdyje, tačiau teismas šio ieškovės argumento nevertino. Taip pat teismai neteisingai nusprendė, kad į atliktų darbų ataskaitą nepagrįstai įtrauktos teisinės paslaugos (patikslinto ieškinio parengimas (1500 Eur) ir taikos sutarties parengimas (300 Eur). Atlygis už šias paslaugas apskaičiuotas nesusiejus su sėkmės mokesčiu, o tik dėl to, kad ši paslauga buvo faktiškai suteikta ir atsakovas už ją privalo atsiskaityti.
 - 15.4. Pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, kad atsakovui turėjo būti suprantama aplinkybė, jog jis moka tik avansą ir bus kitų išlaidų. Todėl neaišku, kodėl teismas sutarčių sąlygas, kuriose nėra nurodytas momentas, kada ieškovė turi teisę (pareigą) pateikti atsakovui sąskaitas už suteiktas teisines paslaugas, pripažino neaiškomis. Iš ginčo aplinkybių akivaizdu, jog atsakovui buvo žinoma, kad jis nėra atsiskaitęs už teisines paslaugas ir jam teisinių paslaugų teikimo pabaigoje bus pateiktos sąskaitos pritaikius valandinį įkainį. Aplinkybė, kad atsakovas privalo mokėti valandinį įkainį, ir faktą, kad tokią pareigą atsakovas suvokia, patvirtino ir byloje atsakovo iniciatyva teismo posėdyje apklausta jo motina, kuri patvirtino, kad šalys tarėsi dėl 100 Eur valandinio įkainio.
 - 15.5. Teismai nusprendė 50 proc. sumažinti ieškovės suteiktų teisinių paslaugų kainą, nurodydami, kad, nesant aiškaus reguliavimo (kada pateikiamos sąskaitos), atsakovas neturėjo galimybės įvertinti jam teikiamų paslaugų kiekio bei brangumo, todėl neturėjo galimybės pasirinkti pigesnių paslaugų. Atsakovas žinojo, kokia yra teikiamų teisinių paslaugų kaina, nes, kaskart pasirašydamas sutartis, būdavo supažindinamas su Rekomendacijomis.
 - 15.6. Atsižvelgiant į tai, teismai priėmė nesąžiningą sprendimą – atsakovui esant informuotam, kad viena valanda pasirengimo atstovauti ir atstovavimo teismo posėdyje kainuoja 100 Eur, atsakovui su tokia paslauga kaina sutinkant, teismai vis vien minėtų paslaugų kainą sumažino 50 proc. ir nurodė, kad atsakovas už tokią paslaugą turėtų mokėti 50 Eur. Pažymėtina, kad teismai nenurodė jokių priežasčių, kodėl nusprendė sumažinti ieškovės suteiktų teisinių paslaugų kainą būtent 50 proc. dydžiu.
 - 15.7. Byloje priimtas papildomas sprendimas turi būti panaikintas. Pirmosios instancijos teismas tenkino atsakovo reikalavimą priteisti visų į bylą pateiktų išlaidų advokato teisei pagalbai apmokėti atlyginimą. Todėl teismas nebuvo nuoseklus. Viena vertus, ieškovės skolą teismas vertino kaip nepagrįstai didelę ir ją sumažino, kita vertus, vertindamas atsakovo atstovės lygiai tokio paties dydžio valandinį įkainį teismas neatsižvelgė į viršijamus Rekomendacijose nustatytus valandinius įkainius.
16. Atsakovas atsiliepime į kasacinį skundą prašo atmesti ieškovės kasacinį skundą dėl 2020 m. kovo 5 d. Kauno apylinkės teismo sprendimo, 2020 m. balandžio 15 d. papildomo sprendimo, 2020 m. birželio 15 d. Kauno apygardos teismo nutarties, 2020 m. birželio 16 d. nutarties ir palikti šiuos procesinius sprendimus nepakeistus. Atsiliepimas į kasacinį skundą yra grindžiamas tokiais argumentais:
 - 16.1. Teismai teisingai nustatė, kad 2018 m. rugpjūčio 30 d. posėdyje ieškovė apskritai nedalyvavo, nes buvo pateikusi prašymą jį atidėti. Tai nėra jokio pagrindo pripažinti, kad buvo reikalingas pasirengimas posėdžiui, kuriame ieškovė nedalyvavo ir iš anksto žinojo, jog nedalyvaus. Teismai teisingai nustatė, kad 2018 m. gruodžio 3 d. parengiamasis posėdis truko tik 36 min., todėl ši suma buvo apvalinama iki valandos. Sutiktina su teismų motyvais, kad ieškovė neįrodė, jog ji dar papildomai rengėsi teismo posėdžiui vieną valandą ar netgi dvi.
 - 16.2. Ieškovė 2018 m. birželio 19 d. parengiamajame posėdyje apskritai nedalyvavo, nes buvo pateikusi prašymą jį atidėti, todėl tokiu atveju pasirengimas nėra reikalingas. 2018 m. birželio 26 d. posėdyje ieškovė taip pat nedalyvavo, pasirengimas jam nebuvo reikalingas. 2018 m. rugpjūčio 21 d. parengiamasis posėdis truko 30 min., 2018 m. spalio 8 d. posėdis vyko 46 min., 2018 m. lapkričio 15 d. posėdis vyko 1 val. 3 min., iš viso posėdžių trukmė – 2 val. 19 min., todėl teismai pagrįstai laiką, sugaištą teismo posėdžiuose, apvalino iki 2,5 val. Ieškovė nesutinka su pirmosios instancijos teismo argumentu, kad pagal sutartį Nr. 5 nebuvo suteiktos paslaugos – patikslinto ieškinio parengimas (kaina – 1500 Eur) ir nepasirašytos taikos sutarties parengimas (kaina – 300 Eur) bei pateikimas teismui, o ieškovė šiuos dokumentus pateikė tik siekdama sėkmės mokesčio. Nors ieškovė teigia, kad šios paslaugos nesietinos su sėkmės mokesčiu, o

honoraras už jas apskaičiuotas tik dėl to, kad jos buvo suteiktos, atsakovas su tuo nesutinka. Ieškovė, matydama, kad sutartyje buvo nenurodžiusi varianto, jog šalys susitarkės ir bylos bus nutrauktos, nusprendė nepaisyti šalių susitarimo, kad sumokamos avansinės sumos pagal sutartį laikytinos užtekinomis, o kita honoraro dalis bus padengta iš sėkmės mokesčio, ir nutarė elgtis nesąžiningai bei pateikė atsakovui sąskaitas pagal valandinį įkainį.

- 16.3. Visą bylos nagrinėjimą atsakovas laikėsi nuoseklios pozicijos, kad jis su ieškove susitarė, jog pagal teisinių paslaugų sutartį jis sumoka tam tikras pinigų sumas (sutartyse nurodyta kaip avansai), o visas kitas honoraras bus padengtas iš sėkmės mokesčio, t. y. atsakovui priteisus turtą. Kadangi atsakovas susitarkė su savo sutuoktine ir jam jokio turto priteista nebuvo, ieškovė neteko teisės reikalauti sėkmės mokesčio, o esant tokiai bylos baigčiai, šalys nesitarė dėl jokių apmokėjimo sąlygų, t. y. laikytina, jog atsakovo sumokėti avansai yra užtektinai ieškovo suteiktoms teisinėms paslaugoms apmokėti.
- 16.4. Minėtas aplinkybės ir atsakovo bei ieškovės susitarimą patvirtina ir pačios ieškovės elgesys – sąskaitų už teisines paslaugas pateikimas praėjus beveik metams nuo jų teikimo pradžios (pirmoji sutartis sudaryta 2018 m. balandžio 11 d., ataskaita bei suderinimo aktas pateikti 2019 m. kovo 21 d.), tik tuomet, kai atsakovas informavo atstovę, kad jis susitarkė su savo sutuoktine. Būtent šią aplinkybę pirmosios instancijos bei apeliacinės instancijos teismai pagrįstai vertino kaip svarbią ginčo atvejui.
- 16.5. Šalių sudarytos teisinių paslaugų sutarčių sąlygos yra nesąžiningos, nes ieškovė pati galėjo nustatyti atliktų darbų kainas. Be to, atsakovas ieškovei ir taip sumokėjo nemenką 5600 Eur sumą. Beveik metus negavęs jokių sąskaitų už teisines paslaugas bei jų ataskaitų, atsakovas, kaip vartotojas, pagrįstai tikėjosi, kad sumos, kurias jis sumokėjo, yra pakankamos už suteiktas teisines paslaugas, o kita honoraro dalis bus išmokama po bylų nagrinėjimo. Susiklostę santykiai tarp ieškovės ir atsakovo leido atsakovui pagrįstai tikėtis būtent tokio atsiskaitymo.

IV. Kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą ir šio teismo priimto prejudicinio sprendimo esmė, byloje dalyvaujančių asmenų rašytiniai paaiškinimai

17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2021 m. birželio 23 d. nutartimi kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – Teisingumo Teismas, ESTT) su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos Direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (toliau – ir Direktyva 93/13/EEB) 4 straipsnio 2 dalies, 6 straipsnio 1 dalies ir 7 straipsnio 1 dalies straipsnių išaiškinimo šiais klausimais:
- 17.1. Ar Direktyvos 93/13/EEB 4 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad formuluotė „pagrindinis sutarties dalykas“ apima verslininko (advokato) ir vartotojo sudarytos teisinių paslaugų sutarties atskirai neapartą sąlygą dėl kainos ir jos apskaičiavimo tvarkos?
- 17.2. Ar sutarties sąlygos aiškumas ir suprantamumas pagal Direktyvos 93/13/EEB 4 straipsnio 2 dalį turi būti aiškinami taip, kad sutarties sąlygoje dėl kainos (nustatančios kainą už faktiškai suteiktas paslaugas remiantis valandinio įkainio principu) pakanka nurodyti advokatui mokamo valandinio honoraro dydį?
- 17.3. Jeigu atsakymas į antrąjį klausimą būtų neigiamas: ar skaidrumo reikalavimas turi būti aiškinamas kaip apimantis advokato pareigą sutartyje nurodyti paslaugų kainas, kurių konkretūs įkainiai gali būti aiškiai apibrėžti ir nurodyti iš anksto, ar taip pat turi būti nustatyta orientacinė paslaugų kaina (suteikiamų teisinių paslaugų preliminarus biudžetas), jei konkrečių veiksmų kiekio (trukmės) ir mokesčio už juos sudarant sutartį neįmanoma numatyti bei nurodytos galimos rizikos, lemiančios kainos padidėjimą ar sumažėjimą? Ar vertinant sutarties sąlygos dėl kainos atitiktį skaidrumo reikalavimui turi reikšmės, ar informacija, susijusi su teisinių paslaugų kaina ir jos apskaičiavimo tvarka, vartotojui suteikiama bet kokiomis tinkamomis priemonėmis, ar yra įtvirtinta pačioje teisinių paslaugų sutartyje? Ar informacijos trūkumas esant ikisutartinėms santykiams gali būti kompensuojamas suteikiant informaciją sutarties vykdymo metu? Ar vertinant sutarties sąlygos atitiktį skaidrumo reikalavimui turi įtakos aplinkybė, kad galutinė kaina už suteiktas paslaugas tampa aiški tik pabaigus teisinių paslaugų teikimą? Ar vertinant sutarties sąlygos dėl kainos atitiktį skaidrumo reikalavimui turi reikšmės aplinkybė, kad sutartyje nėra nustatytas periodinis advokato ataskaitų teikimas už suteiktas paslaugas ar periodinis sąskaitų pateikimas vartotojui, kuris leistų vartotojui laiku spręsti dėl teisinių paslaugų atsisakymo ar sutarties kainos keitimo?
- 17.4. Jeigu nacionalinis teismas nuspręstų, kad sutarties sąlyga, nustatanti kainą už faktiškai suteiktas paslaugas remiantis valandinio įkainio principu, nėra surašyta aiškiai ir suprantamai, kaip reikalaujama pagal Direktyvos 93/13/EEB 4 straipsnio 2 dalį, ar jis turi išnagrinėti, ar ši sąlyga yra nesąžininga, kaip tai suprantama pagal tos pačios direktyvos 3 straipsnio 1 dalį (t. y. nagrinėjant sutarties sąlygos galimą nesąžiningumą turi būti nustatoma, ar dėl šios sąlygos atsiranda sutarties šalių teisių ir pareigų „ryškus neatitikimas“ vartotojo nenaudai), ar vis dėlto atsižvelgiant į tai, kad ši sąlyga apima esminę informaciją pagal sutartį, vien sąlygos dėl kainos neskaidrumo pakanka, kad ši sąlyga būtų pripažinta nesąžininga?
- 17.5. Ar tai, kad teisinių paslaugų sutartis nėra privaloma, kaip nurodyta Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalyje, pripažinus sutarties sąlygą dėl kainos nesąžininga, toks pripažinimas reiškia, kad reikia atkurti padėtį, kurioje būtų atsidūręs vartotojas, jei nebūtų buvę sąlygos, kuri buvo pripažinta nesąžininga? Ar tokios padėties atkūrimas reikštų tai, kad vartotojas neturi pareigos mokėti už jau suteiktas paslaugas?
- 17.6. Jei atlygintinių paslaugų sutarties pobūdis lemia, kad atkurti padėtį, kurioje būtų atsidūręs vartotojas, jei nebūtų buvę sąlygos, kuri buvo pripažinta nesąžininga, yra neįmanoma (paslaugos jau yra suteiktos), ar Direktyvos 93/13/EEB 7 straipsnio 1 dalies tikslui neprieštarautų atlyginimo už advokatui suteiktas paslaugas nustatymas? Jei atsakymas į šį klausimą būtų neigiamas, ar reali pusiausvyra, kuria atkuriamą sutarties šalių lygybę, būtų pasiekta: (i) jei advokatui už suteiktas paslaugas būtų atlyginama pagal sutartyje nustatytą valandinį įkainį; (ii) jei advokatui būtų atlyginama minimali teisinių paslaugų kaina (pavyzdžiui, ta, kuri nurodyta nacionaliniame teisės akte – rekomendacijoje dėl užmokesčio už advokato teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio); (iii) jei advokatui būtų atlyginamas protingas teismo nustatytas paslaugų apmokėjimo dydis, atsižvelgiant į bylos sudėtingumą, advokato kvalifikaciją ir patirtį, kliento finansinę padėtį ir kitas reikšmingas aplinkybes?
18. Teisingumo Teismas 2023 m. sausio 12 d. sprendime byloje *D. V. prieš M. A.*, C/395/21, (toliau – ir Prejudicinis sprendimas) išaiškino, kad:
- 18.1. 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais, iš dalies pakeistos 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES, 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip: į jos taikymo sritį patenka advokato su vartotoju sudarytos teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje suteiktų paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu.
- 18.2. Direktyvos 93/13/EEB, iš dalies pakeistos Direktyva 2011/83, 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip: aiškumo ir suprantamumo reikalavimo, kaip jis suprantamas pagal šią nuostatą, neatitinka advokato su vartotoju sudarytos teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje šių paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu, jeigu prieš sudarant sutartį vartotojui nepateikta informacija, kuri jam būtų padėjusi priimti atsargų sprendimą ir suprasti ekonomines šios sutarties sudarymo pasekmes.

- 18.3. Direktyvos 93/13/EBB, iš dalies pakeistos Direktyva 2011/83, 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip: advokato su vartotoju sudarytos teisiųjų paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje šių paslaugų kaina nustatoma remiantis valandinio įkainio principu ir kuri dėl to priskirtina prie šios sutarties pagrindinį dalyką sudarančių sąlygų, neturi būti laikoma nesąžininga vien dėl tos aplinkybės, kad ji neatitinka šios iš dalies pakeistos direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje nustatyto skaidrumo reikalavimo, nebent vadovaudamasi šios iš dalies pakeistos direktyvos 8 straipsniu valstybė narė, kurios nacionalinė teisė taikoma nagrinėjamai sutarčiai, aiškiai nustatė kvalifikavimą kaip nesąžiningos sąlygos vien dėl šios aplinkybės.
- 18.4. Direktyvos 93/13/EBB, iš dalies pakeistos Direktyva 2011/83, 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip: kai advokato su vartotoju sudaryta teisiųjų paslaugų teikimo sutartis negali išlikti panaikinus nesąžiningą pripažintą sąlygą, kurioje paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu, ir kai šios paslaugos jau suteiktos, pagal jas nedraudžiama, kad nacionalinis teismas atkurtų padėtį, kurioje būtų atsidūręs vartotojas, jei nebūtų buvę šios sąlygos, net jei dėl to verslininkas negautų jokio užmokesčio už savo paslaugas. Tuo atveju, jeigu pripažinus visą sutartį negaliojančia vartotojui kiltų ypač nepalankių pasekmių, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas, pagal šias nuostatas nedraudžiama, kad kompensuodamas šios sąlygos negaliojimą nacionalinis teismas ją pakeistų dispozityviaja arba bendru šios sutarties šalių susitarimu taikoma nacionalinės teisės nuostata. Tačiau pagal šias nuostatas draudžiama, kad nacionalinis teismas, pakeisdamas negaliojančią pripažintą nesąžiningą sąlygą, pats nustatytų už šias paslaugas mokėtino užmokesčio dydį.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. sausio 23 d. nutartimi atnaujintas šios civilinės bylos nagrinėjimas ir šalims pasiūlyta pateikti rašytinius teisinius argumentus dėl Prejudicinio sprendimo.
20. Ieškovė rašytiniuose paaiškinimuose nurodė, kad sutinka, jog jos kasacinio skundo reikalavimai būtų tenkinami iš dalies, Kauno apylinkės teismo 2020 m. kovo 5 d. sprendimas ir Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 15 d. nutartis būtų panaikinti ir priimtas naujas sprendimas – ieškovės ieškinys patenkintas iš dalies ir iš atsakovo priteista ieškovei 7993,22 Eur. Atsakovas rašytinių paaiškinimų nepateikė.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl teisiųjų paslaugų sutarčių sąlygų, apibrėžiančių teisiųjų paslaugų kainą, nesąžiningumo vertinimo

21. Byloje sprendžiamas ginčas dėl atlygio sumokėjimo už suteiktas teises paslaugas pagal tarp ieškovės ir atsakovo sudarytas penkias teisiųjų paslaugų sutartis, pagal kurias ieškovė įsipareigojo atstovauti atsakovui civilinėse bylose dėl turto pripažinimo bendrąja nuosavybe, nepilnamečių vaikų gyvenamosios vietos, bendravimo tvarkos ir išlaikymo dydžio nustatymo, santuokos nutraukimo byloje, dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo. Bylą nagrinėję teismai nustatė (ir dėl to ginčo nėra), kad tarp ieškovės ir atsakovo sudarytos sutartys yra vartojimo sutartys.
22. Šalių ginčas yra kilęs dėl advokato atlygio dydžio, todėl ginčui išspręsti iš esmės svarbios dvi ieškovės ir atsakovo sudarytų teisiųjų paslaugų sutarčių sąlygos: (i) sutarties sąlyga dėl teisiųjų paslaugų kainos (nustatanti kainą už faktiškai suteiktas paslaugas remiantis valandinio įkainio principu); (ii) sutarties sąlyga dėl atsiskaitymo už suteiktas teises paslaugas tvarkos.
23. Visose teisiųjų paslaugų sutartyse sutarties sąlyga dėl teisiųjų paslaugų kainos apibrėžta tapačiai, nurodant, kad advokato honoraro dydis yra 100 Eur (vienas šimtas eurų) už kiekvieną klientui teikiamos konsultacijos ar teisiųjų paslaugų teikimo valandą. Taigi nurodytose sutartyse teisiųjų paslaugų kaina nėra fiksuota, ji apibrėžta valandinio įkainio principu ir priklauso nuo faktiškai suteiktų teisiųjų paslaugų valandų skaičiaus.
24. Vartojimo sutarčių sąlygų sąžiningumo kontrolė atliekama remiantis bendrosiomis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) normomis, reglamentuojančiomis nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų instituta (CK 6.228⁴ straipsnis). CK 6.228⁴ straipsnis (iki 2014 m. birželio 13 d. galiojės CK 6.188 straipsnis) įgyvendina Direktyvą 93/13/EEB. Kasacinio teismo praktika dėl vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolės yra išsami ir išplėta. Vadovaujantis kasacinio teismo praktika, teismas *ex officio* (pagal pareigas) turi kvalifikuoti vartojimo sutartis ir atlikti tokių sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolę pagal CK 6.228⁴ straipsnio 2 dalyje išdėstytus kriterijus (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. birželio 15 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-272/2011; 2012 m. balandžio 11 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-156/2012; 2017 m. gegužės 16 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-245-611/2017 32 punkta; 2018 m. vasario 9 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-17-701/2018 38 punktą; 2018 m. liepos 19 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-289-1075/2018 38–52 punktus). Visa kasacinio teismo praktika dėl CK 6.228⁴ straipsnio normų dėl vartojimo sutarčių sąlygų vertinimo sąžiningumo aspektu aiškinimo ir taikymo išsami ir apibendrintai pateikta šio teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-289-1075/2018 ir 2020 m. vasario 17 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020, taip pat toliau plėtojama ir vėlesnėse Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyse (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-222-403/2020; 2023 m. kovo 8 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-20-1075/2023).
25. CK 6.228⁴ straipsnio 2 dalyje įtvirtinta bendroji taisyklė – nesąžiningomis laikomos vartojimo sutarčių sąlygos, kurios šalių nebuvo individualiai aptartos ir kuriomis dėl sąžiningumo reikalavimo pažeidimo iš esmės pažeidžiama šalių teisių ir pareigų pusiausvyra vartotojo nenaudai. CK 6.228⁴ įtvirtintas sąrašas kriterijų, kuriems esant preziumuojama, kad sutarties sąlygos yra nesąžiningos. Be to, remdamasis CK 6.228⁴ straipsnio 3 dalimi, teismas gali pripažinti nesąžiningomis ir kitokias vartojimo sutarties sąlygas, jeigu jos atitinka šio straipsnio 2 dalyje nustatytus kriterijus; pareiga įrodyti, kad šio straipsnio 2 dalyje nustatyta sutarties sąlyga nėra nesąžininga, tenka verslininkui.
26. Pagal kasacinio teismo praktiką išskiriami du nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų aspektai: procedūrinis (t. y. sąlygų įtraukimo į sutartį kontrolė) ir materialinis (sutarties turinio kontrolė). Procedūrinis sąžiningumo kontrolės aspektas dar kitai vadinamas skaidrumo reikalavimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 9 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-17-701/2018, 36 punktas).
27. Vartojimo sutarčių sąlygų nesąžiningumo kontrolės išimtis nustatyta CK 6.228⁴ straipsnio 7 dalyje, pagal kurią sutarties dalyką apibūdinančios sąlygos, taip pat su parduotos prekės ar suteiktos paslaugos ir jų kainos atitikimu susijusios sąlygos neturi būti vertinamos nesąžiningumo požiūriu, jeigu jos išreikštos aiškiai ir suprantamai. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad tokių sąlygų sąžiningumas nėra vertinamas, nebent jos neatitinka skaidrumo (procedūrinio) reikalavimo, t. y. nėra išreikštos aiškiai ir suprantamai. Todėl nustatius, kad sutarties sąlygos yra sutarties dalyką apibrėžiančios sąlygos, reikia visu pirma nustatyti, ar šios sąlygos yra skaidrios, t. y. aiškios ir suprantamos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020, 57 punktas).
28. Teisingumo Teismo praktikoje išaiškinta, kad „pagrindinį sutarties dalyką“ sudarančiomis sutarties sąlygomis reikia laikyti tas, kuriose

itvirtintos esminės pagal šią sutartį teikiamos paslaugos, kurios apibrėžia šią sutartį. Tačiau „pagrindinio sutarties dalyko“, kaip jis suprantamas pagal Direktyvos 93/13/EEB 4 straipsnio 2 dalį, savoka negali apimti sąlygų, kurios papildo pačią sutartinio santykio esmę apibrėžiančias sąlygas. Ar atitinkama sąlyga yra esminis skolininko prievolės gražinti jam paskolos davėjo suteikta suma elementas, vertinama atsižvelgiant į atitinkamos kredito sutarties pobūdį, bendrą struktūrą, nuostatas ir jos sudarymo teisinės ir faktinės aplinkybes (ESTT 2014 m. balandžio 30 d. sprendimas byloje *Kasler ir Kaslernė Rabai prieš OTP Jelzalogbank Zrt*, C-26/13, 49–51 punktai).

29. Teisinių paslaugų sutartis priskirtina atlygintinių paslaugų rūšiai. Paslaugų sutartinė viena šalis (paslaugų teikėjas) įsipareigoja pagal kitos šalies (kliento) užsakymą suteikti klientui tam tikras nematerialaus pobūdžio (intelektines) ar kitokias paslaugas, nesusiūsius su materialaus objekto sukūrimu (atlikti tam tikrus veiksmus arba vykdyti tam tikrą veiklą), o klientas įsipareigoja už suteiktas paslaugas sumokėti. Taigi vartotojo pagal teisinių paslaugų sutartį mokėtinas atlygis yra sutarties kaina. Sutarties kainą nustatančios sąlygos laikytinos pagrindinių sutarties dalyką apibrėžiančiomis sąlygomis.
30. Kaip Prejudiciniu sprendimu išaiškino Teisingumo Teismas, į pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimą patenka advokato su vartotoju sudarytos teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje suteiktų paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu. Tokia sąlyga, kurioje nustatyta įgaliojimo pareiga sumokėti advokato honorarus ir nurodytas jų dydis, yra viena iš sąlygų, kuriose apibrėžiama pati sutartinių santykių esmė, nes akivaizdus šių santykių požymis – atlygintinis teisinių paslaugų teikimas. Todėl ją apima „pagrindinio sutarties dalyko“ sąvoka, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 93/13/EEB 4 straipsnio 2 dalį. Ją vertinant taip pat galima atsižvelgti į sąvoką „kainos ir atlygio adekvatumas mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms“, kaip ji suprantama pagal šią nuostatą. Toks aiškinimas taikomas neatsižvelgiant į aplinkybę, kad minėta sąlyga nebuvo atskirai aptarta. Iš tiesų, kai sutarties sąlyga yra viena iš tų, kurios apibrėžia pačią sutartinių santykių esmę, toks aiškinimas galioja ir tuo atveju, kai ši sąlyga atskirai aptarta, ir tuo atveju, kai ji taip neaptarta (ESTT 2023 m. sausio 12 d. sprendimas byloje *D. V. prieš M. A.*, C-395/21, 32–34 punktai).
31. Taigi ginčo teisinių paslaugų sutarčių sąlygos, nustatančios suteiktų paslaugų kainą remiantis valandinio įkainio principu, patenka į pagrindinį sutarties dalyką apibrėžiančią sąlygą. Todėl jų nesąžiningumo vertinimas gali būti atliekamas tik nustatius, kad šios sąlygos neatitinka skaidrumo reikalavimo. Tačiau teisėjų kolegija pažymi, kad sutarties sąlygos, kuriomis apibrėžiama atsiskaitymo už suteiktas teisinės paslaugas tvarka, yra tik papildančios pagrindinių sutarties dalyką apibrėžiančias sąlygas, todėl į jo apibrėžimą nepatenka. Šios sąlygos, be kita ko, gali būti reikšmingos vertinant pagrindinį sutarties dalyką apibrėžiančios sąlygos skaidrumą ir sąžiningumą.
32. CK 6.228⁴ straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad bet kuri vartojimo sutarties rašytinė sąlyga turi būti išreikšta aiškiai ir suprantamai. Šio reikalavimo neatitinkančios sąlygos laikomos nesąžiningomis. Kai kyla abejonių dėl vartojimo sutarties sąlygų turinio, sutarties sąlygos turi būti aiškinamos vartotojų naudai. Ši taisyklė netaikoma kolektyvinio vartotojų interesų gynimo atvejais, kai siekiama parengtas standartines sutarčių sąlygas uždrausti toliau naudoti.
33. Sutarčių sąlygos neatitinka skaidrumo reikalavimo, jei jos nėra išreikštos aiškiai ir suprantamai. Skaidrumo reikalavimo apimtis neturi būti susiaurinta iki suprantamumo tik formaliu ir gramatiniu aspektais, skaidrumo reikalavimas turi būti suprantamas plačiai: siekiant laikytis skaidrumo reikalavimo vartotojui ne tik svarbu, kad prieš sudarant sutartį jam būtų pateikta informacija dėl įsipareigojimo sąlygų, bet ir aiškiai bei suprantamai išdėstytos sutarties sąlygos tam, kad vartotojas, remdamasis aiškiais ir suprantamais kriterijais, galėtų įvertinti dėl to jam kylančius ekonominius padarinius ir nuspręsti, ar nori sudaryti sutartį su verslininku priimdamas iš anksto jo suformuluotas sąlygas. Sutarties sąlygos aiškumo ir suprantamumo reikalavimą reikia suprasti kaip reikšiantį ir tai, kad sutartyje turi būti skaidriai nurodyta, kaip konkrečiai veikia atitinkamoje sąlygoje nurodytas mechanizmas, taip pat prireikus šio mechanizmo ryšys su kitose sąlygose nustatytu mechanizmu, kad šiam vartotojui būtų sudaryta galimybė pagal tikslus ir suprantamus kriterijus numatyti ekonomines pasekmes, kurių jam atsiranda dėl tokios sąlygos. ESTT yra pažymėjęs, kad net jei sutarties sąlyga gramatiškai suformuluota teisingai, vartotojas gali nesuprasti sąlygos reikšmės. Klausimą, ar vartotojas galėjo suprasti sutarties sąlygą, teismas turi spręsti atsižvelgdamas į visas faktines aplinkybes ir į pastabumą lyvi, kurio galima tikėtis iš vidutinio, pakankamai informuoto ir protingai pastabaus bei nuvokaus vartotojo (žr. pvz., ESTT 2015 m. vasario 26 d. sprendimą byloje *Bogdan Matei, Ioana Ofelia Matei prieš SC Volksbank România SA*, C-143/13; 2015 m. balandžio 23 d. sprendimą byloje *Jean-Claude Van Hove prieš CNP Assurances SA*, C-96/14). Šias nuostatas Teisingumo Teismas pakartojo ir Prejudiciniame sprendime (ESTT 2023 m. sausio 12 d. sprendimas byloje *D. V. prieš M. A.*, C-395/21, 36–39 punktai).
34. Dėl momento, kada informacija turi būti pateikta vartotojui, Teisingumo Teismas nusprendė, kad informacijos apie sutarties sąlygas ir jos sudarymo pasekmes vartotojui pateikimas prieš sudarant sutartį yra ypač svarbus. Būtent remdamasis šia informacija vartotojas nusprendžia, ar nori būti saistomas sąlygų, kurias iš anksto suformuluoja verslininkas (ESTT 2023 m. sausio 12 d. sprendimas byloje *D. V. prieš M. A.*, C-395/21, 39 punktas ir jame nurodyta ESTT jurisprudencija).
35. Ieškovė procesiniuose dokumentuose teigė, kad teisinių paslaugų sutarčių sąlygos, kuriose paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu, atitiko aiškumo ir suprantamumo reikalavimą, nes atsakovui prieš sudarant sutartį buvo pateikta informacija, t. y. jis buvo supažindintas su Rekomendacijomis, ši informacija jam leido priimti atsargų sprendimą ir suprasti ekonomines sutarties sudarymo pasekmes. Be to, atsakovas, sumokėjęs 5600 Eur pagal penkias atstovavimo sutartis suprato, kad tik iš dalies atsiskaitė už suteiktas paslaugas. Atsakovui periodiškai nebuvo teikiamos atliktų darbų ataskaitos, nes šalys buvo sutarusios, kad atliktų darbų ataskaitos pagal sutartis bus pateiktos atsakovui, kai baigsis visi teisiniai procesai.
36. Teisėjų kolegija neabejoja, kad ginčo teisinių paslaugų sutarčių sąlygos, apibrėžiančios kainą valandinio įkainio principu, gramatinė išraiška ir konstrukcija iš esmės yra aiški: joje yra nustatytas aiškus valandinę kainą apibrėžiantis skaičius, be kita ko, apibrėžtas ir žodine išraiška, kartu aiškiai apibrėžtas ir pats valandinio įkainio principas. Teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjamoje byloje nėra pagrindo daryti išvados, kad šios sąlygos gramatiniu atžvilgiu nebūtų aiškos vidutiniam vartotojui. Be kita ko, atsakovas ir neįrodinėjo, kad gramatiniu požiūriu šios sąlygos stokoja aiškumo.
37. Tačiau, kaip nurodyta pirmiau, to nepakanka, kad būtų galima daryti išvadą, jog šios sutarčių sąlygos atitinka skaidrumo reikalavimą. Kaip nurodė Teisingumo Teismas, aiškumo ir suprantamumo reikalavimo neatitinka advokato su vartotoju sudarytos teisinių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje šių paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu, jeigu prieš sudarant sutartį vartotojui nepateikta informacija, kuri jam būtų padėjusi priimti atsargų sprendimą ir suprasti ekonomines šios sutarties sudarymo pasekmes (ESTT 2023 m. sausio 12 d. sprendimas byloje *D. V. prieš M. A.*, C-395/21, 45 punktas).
38. Vien valandinių įkainių grindžiamas teisinių paslaugų kainos nustatymo mechanizmas neleidžia vidutiniam pakankamai informuotam ir protingai pastabiam bei nuvokiam vartotojui įvertinti dėl šios sąlygos atsirandančių finansinių pasekmių, t. y. sužinoti bendros už šias paslaugas mokėtinos sumos. Žinoma, atsižvelgiant į paslaugų, dėl kurių sudaryta teisinių paslaugų teikimo sutartis, pobūdį, dažnai yra sunku ar net neįmanoma, dar tik sudarant sutartį, numatyti, kiek tiksliai valandų reikės dirbti teikiant tokias paslaugas ir atitinkamai bendrą galutinę šių paslaugų kainą. Todėl tai, ar verslininkas laikosi skaidrumo reikalavimo, turi būti vertinama atsižvelgiant į informaciją, kurią šis verslininkas turi sutarties su vartotoju sudarymo dieną. Vis dėlto, nors negalima reikalauti, kad verslininkas informuotų vartotoją apie galutines jo prisiimto įsipareigojimo finansines pasekmes (jos priklauso nuo būsimų, nenumatytų ir nuo verslininko valios nepriklausančių įvykių), informacija, kurią jis privalo pateikti prieš sudarant sutartį, turi padėti vartotojui priimti atsargų sprendimą ir suprasti, kad, pirma, tokie įvykiai galimi ir, antra, jie gali turėti įtakos atitinkamo teisinių paslaugų teikimo trukmei. Ši informacija, kuri gali skirtis atsižvelgiant į, pirma, teisinių paslaugų sutartyje nustatytų paslaugų dalyką ir pobūdį ir, antra, taikytinas profesinės ir profesinės etikos taisykles, turi apimti duomenis, padedančius vartotojui apytikriai įvertinti bendrą šių paslaugų kainą. Tai gali būti numatomų dirbti valandų siekiant suteikti tam tikrą paslaugą skaičiaus ar minimalaus jų

skaičiaus prognozė arba įsipareigojimas pagrįstais intervalais atsiųsti sąskaitas ar periodines ataskaitas, kuriose būtų nurodytas dirbtų valandų skaičius. Teismas, atsižvelgdamas į visą svarbią informaciją, susijusią su šios sutarties sudarymu, turi įvertinti, ar iki sutarties sudarymo verslininko pateikta informacija padėjo vartotojui priimti atsargų sprendimą ir suprasti šios sutarties sudarymo finansines pasekmes (ESTT 2023 m. sausio 12 d. sprendimas byloje *D. V. prieš M. A.*, C/395/21, 40–45 punktai).

39. Byloje nėra nustatyta, kad ieškovė būtų pateikusi numatomų dirbti valandų siekdama suteikti tam tikrą paslaugą skaičių ar minimalaus jų skaičiaus prognozė atsakovui ar būtų pateikusi bent apytikrą paslaugų biudžetą. Ieškovė taip pat nenurodė aplinkybių, kad jos turima informacija apie ginčo ir kitas aplinkybes sutarties sudarymo dieną trukdė jai bent preliminariai įvertinti suteiktinų paslaugų apimtį ir apie tai informuoti vartotoją, kad šis bent apytikriai galėtų įvertinti bendrą šių paslaugų kainą. Būtina pažymėti ir tai, kad teismų paslaugų sutartyse buvo nurodyta teikti teisines paslaugas atskirose, tačiau daugeliu atveju susijusiose srityse.
40. Minėta, kad sutarties sąlygos skaidrumas vertinamas ir atsižvelgiant į sutarties sąlygų tarpusavio sąveikos kontekstą, t. y. pagal tai, ar sutartyje yra skaidriai nurodyta, kaip konkrečiai veikia atitinkamoje sąlygoje nurodytas mechanizmas, taip pat prireikus šio mechanizmo ryšys su kitose sąlygose nustatytu mechanizmu, kad šiam vartotojui būtų sudaryta galimybė pagal tikslus ir suprantamus kriterijus numatyti ekonomines pasekmes, kurių jam atsiranda dėl tokios sąlygos.
41. Nagrinėjamu atveju turi reikšmės aplinkybė, kad vartotojas ne tik nebuvo informuotas apie apytikrą suteiktinų paslaugų kainą, bet ir sutartyse nebuvo nustatytas advokatės įsipareigojimas pagrįstais intervalais atsiųsti sąskaitas ar periodines ataskaitas, kuriose būtų nurodytas dirbtų valandų skaičius, kuris leistų vartotojui laiku įvertinti jam skirtą ekonominių pasekmių našą ir laiku priimti informaciją parentą atsargų sprendimą. Pagal ginčo teisinių paslaugų sutartyse nustatytas sąlygas atsakovas 100 Eur už valandą honorarą turėjo mokėti iškart, ieškovei pateikus sąskaitą už teisines paslaugas, atsižvelgiant į suteiktą konsultaciją ar teisinių paslaugų teikimo valandas. Iš tokios sutarties sąlygos nėra aišku, kokia tvarka, per kokį laikotarpį po suteiktų teisinių paslaugų ieškovė turėjo atsakovui išrašyti sąskaitas už suteiktas paslaugas (pavyzdžiui, ar po kiekvieno veiksmo atlikimo ar konsultacijos suteikimo, ar pasibaigus bylų vedimo procesui, sutarčiai). Taigi tokia sutarties nuostata sudaro galimybes pateikti atliktų teisinių paslaugų ataskaitas ir sąskaitas ir po šių paslaugų suteikimo praėjus tam tikram laikui ar kitu laiku, kaip nuspręstų pats teisių paslaugų teikėjas. Kaip faktiškai ir atsitiko ginčo atveju, sąskaitos už kai kurias suteiktas teisines paslaugas buvo pateiktos praėjus beveik metams nuo paslaugų suteikimo. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad ieškovė teikė paslaugas 2018 metų balandžio–gruodžio mėnesiais, 2019 metų sausio–kovo mėnesiais, o sąskaitas už suteiktas paslaugas pateikė tik 2019 m. kovo 21 d. ir 26 d., t. y. už kai kurias suteiktas paslaugas sąskaitas pateikė tik beveik po metų.
42. Be to, ginčo teisinių paslaugų sutartyse aiškiai ir suprantamai nedetalizuota, kaip skaičiuojamas atlygis už teisinių paslaugų suteikimą, jei paslauga teikiama mažiau nei valandą. Nėgana to, advokato honoraro dydis yra apibrėžtas ne tik valandinio įkainio principu, bet ir nurodyta, kad honoraro dydis yra 10 proc. nuo priteistos ar taikos sutartimi sutartos piniginės kompensacijos (turto vertės), tačiau nėra aptarta, koks yra santykis tarp abiejų šių sutarties sąlygų, kada ir kaip jos taikomos.
43. Ieškovės teigimu, faktą, kad atsakovas žinojo, kokia yra ieškovės teikiamų teisių paslaugų kaina, patvirtina aplinkybė, kad atsakovas, kaskart pasirašydamas sutartį, būdavo supažindinamas su Rekomendacijomis, jam būdavo išaiškinama jose nurodyta priteistino honoraro apskaičiavimo tvarka, orientaciniai dydžiai. Ginčo teisių paslaugų sutartys nustato, kad klientas patvirtina, jog yra supažindintas su orientacinėmis paslaugų kainomis, nurodytomis Rekomendacijose, tačiau ieškovė, atsižvelgdama į bylos sudėtingumą, turi teisę taikyti didesnius, nei nustatyti Rekomendacijose, teisių paslaugų įkainius (ginčo teisių paslaugų sutarčių 3 straipsnio 4 dalis), taip pat nustato, kad Rekomendacijos yra laikomos neatskiriama šios teisių paslaugų sutarties dalimi (ginčo teisių paslaugų sutarčių 8 straipsnio 4 dalis). Teisėjų kolegijos vertinimu, šios sutarčių sąlygos visu pirma neleidžia vidutiniam, pakankamai informuotam ir protingai pastebiam bei nuvokiam vartotojui suvokti santykio tarp sutarties sąlygos, apibrėžiančios valandinio įkainio dydį, ir i Rekomendacijas nukreipiančios sutarties sąlygos, taip pat pastarosios sutarties sąlygos funkcinės paskirties kainos ir kitų sutarties sąlygų atžvilgiu. Pati ieškovė ši sutarčių sąlygų santykį supranta kaip savo galimybę nustatyti didesnį valandinio įkainio dydį, nei nurodyta Rekomendacijose. Dar daugiau neaiškumo šiame kontekste sukelia ir ši nuostata santykis su ginčo teisių paslaugų 8 straipsnio 5 dalimi. Be to, sutarties sąlyga, nukreipianti i Rekomendacijas, neleidžia suprasti orientacinės konkrečių teikiamų teisių paslaugų kainos, ypač atsižvelgiant i tai, kad, kaip minėta pirmiau, numatyta pagal sutartį teikiamų paslaugų sritis nors ir skirtinga, tačiau tam tikra apimtimi tarpusavyje susijusi. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, ginčo teisių paslaugų sutarčių sąlygos, nukreipiančios i Rekomendacijas, ne detalizuoja ar leidžia suprasti orientacinę teisių paslaugų kainą, bet tik sukelia daug neaiškumų dėl valandinio įkainio dydžio ir jo nustatymo tvarkos.
44. Teisėjų kolegija, remdamasi nurodytais argumentais ir bylą nagrinėjusių teismų nustatytais faktinėmis aplinkybėmis, nusprendžia, kad ginčo teisių paslaugų sutarčių sąlygos, apibrėžiančios teisių paslaugų kainą, nėra išreikštos aiškiai ir suprantamai, t. y. neatitinka skaidrumo reikalavimo. Todėl sprendina, ar šios sąlygos gali būti pripažintos nesąžiningomis vien dėl to, kad neatitinka skaidrumo reikalavimo.
45. Minėta, kad [CK 6.228⁴](#) straipsnio 6 dalis nustato, jog aiškumo ir suprantamumo reikalavimo neatitinkančios sąlygos laikomos nesąžiningomis.
46. Kaip yra nurodęs kasacinis teismas, vertinant [CK 6.228⁴](#) straipsnio 6 dalies normą lingvistiškai, bet kuri neskaidri sutarties sąlyga, t. y. neatitinkanti aiškumo ir suprantamumo reikalavimo, reiškia tokios sąlygos nesąžiningumą. Tokia nuostata atitinka Direktyvos 93/13/EEB normas. Direktyva 93/13/EEB priskirtina minimalaus derinimo direktivoms, o nurodyta nuostata užtikrinama didesnė vartotojų apsauga (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-7-4-611/2020](#), 37 punktas). Kaip yra pažymėjęs ESTT, valstybės narėms negali būti trukdoma visoje direktyva reguliuojamoje srityje palikti galioti ar priimti griežtesni nei pačioje direktyvoje nustatyti taisykliu, su sąlyga, kad jomis siekiama užtikrinti didesnę vartotojų apsaugą (ESTT 2010 m. birželio 3 d. sprendimas byloje *Caja de Ahorros v Monte de Piedad de Madrid prieš Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc)*, C-484/08, 40 punktas). Šią nuostatą Teisingumo Teismas išsakė ir Prejudiciniame sprendime, nurodydamas, kad valstybės narės turi diskreciją savo nacionalinėje teisėje nustatyti tokių apsaugos lygį, pagal Direktyvą 93/13/EEB, nors joje nereikalaujama, kad su vartotoju sudarytos sutarties neskaidri sąlyga automatiškai būtų pripažinta nesąžininga, nedraudžiama, kad tokia pasekmė kiltų pagal nacionalinę teisę. Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad advokato su vartotoju sudarytos teisių paslaugų teikimo sutarties sąlyga, kurioje šių paslaugų kaina nustatoma remiantis valandinio įkainio principu ir kuri dėl to priskirtina prie šios sutarties pagrindinį dalyką sudarančių sąlygų, neturi būti laikoma nesąžininga vien dėl tos aplinkybės, kad ji neatitinka šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje nustatyto skaidrumo reikalavimo, nebent vadovaudamasi šios direktyvos 8 straipsniu valstybė narė, kurios nacionalinė teisė taikoma nagrinėjamai sutarčiai, aiškiai nustato kvalifikavimą kaip „nesąžiningos sąlygos“ vien dėl šios aplinkybės (ESTT 2023 m. sausio 12 d. sprendimas byloje *D. V. prieš M. A.*, C/395/21, 51, 52 punktai).
47. Kita vertus, [CK 6.228⁴](#) straipsnio 6 dalis įtvirtina kartu ir neskaidrioms sutarčių sąlygoms būdingas teises pasekmes – *contra proferentem* taisyklę (kai kyla abejoniu dėl vartojimo sutarties sąlygų turinio, sutarties sąlygos turi būti aiškinamos vartotoju naudai). Taigi, minėta norma įtvirtina dvejopas skirtingas teises pasekmes. Todėl kyla klausimas dėl šių pasekmių konkurencijos (ne)buvimo. t. v. kokių atveju kurios teisinės pasekmės turi būt taikomos. Ar taikyti *contra proferentem* taisyklę, ar nesąžiningos sąlygos pasekmes, turi būti sprendžiama kiekvienu konkrečiu atveju atsižvelgiant i sutarties sąlygos pobūdį ir iškilusi ginča. Tam tikrais atvejais, kai sutarties sąlyga gali būti aiškinama vartotojo interesus užtikrinančiu būdu, siekiant efektyviai apginti vartotojo teises gali pakakti tik pritaikyti *contra proferentem* taisyklę. Dėl neskaidrios sąlygos nesąžiningumo pasekmių visų pirma turėtų būti sprendžiama atsižvelgiant i [CK 6.228⁴](#) straipsnio 2 dalies 9 punktą, t. v. jeigu sąlygos neskaidrumas lemia tai, kad vartotojas neturi galimybes susipažinti su sutarties sąlyga iki sutarties sudarymo, tokiu atveju būtų pagrindas tokią sąlygą laikyti nesąžininga ir taikyti nesąžiningos sąlygos pasekmes. Tai būtų ypač aktualu,

jei, pvz., salygos neskaidrumas kyla dėl to, kad vartotoiui nebuvo suteikta esminė su sutartimi susijusi informacija (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-7-4-611/2020](#), 38 punktas).

48. Nagrinėjamu atveju ginčo teisinių paslaugų neskaidrumas kilo būtent dėl to, kad vartotojui nebuvo suteikta esminė su sutartimi susijusi informacija, būtent dėl neskaidrių sutarties sąlygų vartotojas neturėjo galimybių priimti informacija paremtą ir atsargaus sprendimo dėl savo įsipareigojimų pagal ginčo teisinių paslaugų sutartį ir suprasti šių sutarčių ekonominių, finansinių pasekmių. Todėl yra pagrindas daryti išvadą, kad neskaidriomis pripažintos ginčo teisinių paslaugų sutarčių sąlygos, apibrėžiančios teisinių paslaugų kainą, laikytinos nesąžiningomis.

Dėl teisinių pasekmių, kylančių pripažinus ginčo teisinių paslaugų sutarčių sąlygas, apibrėžiančias teisinių paslaugų kainą, nesąžiningomis

49. Pripažinus, kad ginčo teisinių paslaugų sutarčių sąlygos, apibrėžiančios teisinių paslaugų kainą, yra nesąžiningos, turi būti sprendžiama dėl to sukeliamų teisinių pasekmių.
50. Bylą nagrinėję teismai vertino, kad nustačius, jog ginčo teisinių paslaugų sutarties sąlyga, apibrėžianti teisinių paslaugų kainą, yra nesąžininga, jie turi pasirinkimo galimybę taikyti dvejopo pobūdžio teises pasekmes – arba iš viso nepriteisti atlyginimo už suteiktas paslaugas, arba jį sumažinti. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas, nustatęs, jog sutarties sąlyga dėl užmokesčio yra neaiški ir nesąžininga, turėjo pagrindą sumažinti teiktų paslaugų kainą vadovaudamasis Advokatūros įstatymo 50 straipsnio 3 dalimi bei bendraisiais teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais. Teisėjų kolegijos vertinimu, tokios pasekmės taikymas neatitinka vartojimo sutarčių sąlygų nesąžiningumo kontrolės nuostatų.
51. [CK](#) 6.228⁴ straipsnio 8 dalis nustato, kad kai teismas sutarties sąlygą (sąlygas) pripažįsta nesąžininga (nesąžiningomis), ši sąlyga (šios sąlygos) negalioja nuo sutarties sudarymo, o likusios sutarties sąlygos šalims lieka privalomos, jeigu toliau vykdyti sutartį galima panaikinus nesąžiningas sąlygas.
52. ESTT, pasisakydamas dėl nesąžingos sąlygos sukeliamų teisinių pasekmių, išaiškino, kad iš Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalies formuluotės matyti, jog nacionaliniai teismai privalo tik netaikyti nesąžingos sutarties sąlygos, siekdami, kad ji nesukeltų privalomų pasekmių vartotojui, neturėdami teisės pakeisti jos turinio. Iš tiesų ši sutartis iš esmės turi išlikti be jokio kito pakeitimo nei atsirandantieji dėl nesąžiningų sąlygų panaikinimo, kiek pagal vidaus teisės normas toks sutarties testinumas yra teisiskai imanomas (ESTT 2012 m. birželio 14 d. sprendimas byloje *Banco Espanol de Crédito SA prieš Joaquín Calderón Camino*, C-618/10, 65 punktas). Taigi pripažinta nesąžininga sutarties sąlyga turi būti netaikoma vertinant vartojimo sutarties šalių teises ir pareigas. Todėl pirmiausia turi būti sprendžiama, ar, netaikant nesąžingos sutarties sąlygos, sutartis gali toliau galioti. Ar sutartis gali toliau galioti be nesąžiningų sutarčių sąlygų, sprendžiama pagal nacionalinės teisės taisykles.
53. Teisingumo Teismas Prejudiciniame sprendime nurodė, kad Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad, kai advokato su vartotoju sudaryta teisinių paslaugų teikimo sutartis negali išlikti panaikinus nesąžiningą pripažintą sąlygą, kurioje paslaugų kaina nustatyta remiantis valandinio įkainio principu, ir kai šios paslaugos jau suteiktos, pagal jas nedraudžiama, kad nacionalinis teismas atkurtų padėtį, kurioje būtų atsidūręs vartotojas, jei nebūtų buvę šios sąlygos, net jei dėl to verslininkas negautų jokio užmokesčio už savo paslaugas. Tuo atveju, jeigu pripažinus visą sutartį negaliojančia vartotojui kiltų ypač nepalankių pasekmių, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pagal šias nuostatas nedraudžiama, kad kompensuodamas šios sąlygos negaliojimą nacionalinis teismas ją pakeistų dispozityviaja arba bendru šios sutarties šalių susitarimu taikoma nacionalinės teisės nuostata. Tačiau pagal šias nuostatas draudžiama, kad nacionalinis teismas, pakeisdamas negaliojančią pripažintą nesąžiningą sąlygą, pats nustatytų už šias paslaugas mokėtino užmokesčio dydį (ESTT 2023 m. sausio 12 d. sprendimas byloje *D. V. prieš M. A.*, C/395/21, 68 punktas).
54. Taip pat Prejudiciniame sprendime nurodyta, kad negalima atmesti galimybės, jog, pripažinus teisinių paslaugų, kurios jau suteiktos, sutartį negaliojančia, vartotojas atsidurtų teisiskai nesaugioje padėtyje, ypač tuo atveju, kai pagal nacionalinę teisę verslininkas galėtų reikalauti užmokesčio už šias paslaugas remdamasis kitu pagrindu nei pagrindas, susijęs su negaliojančia pripažinta sutartimi. Be to, taip pat nelygu taikytina nacionalinė teisė, sutarties negaliojimas galėtų daryti poveikį pagal ją atliktų veiksmų galiojimui ir veiksmingumui (ESTT 2023 m. sausio 12 d. sprendimas byloje *D. V. prieš M. A.*, C/395/21, 62 punktas).
55. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kad ginčo teisinių paslaugų sutartyse nustatyta sąlyga, reglamentuojanti teisinių paslaugų kainą, pripažinta nesąžininga, todėl netaikytina, pažymi, kad turi būti sprendžiamas klausimas, ar sutartis gali galioti be šios sąlygos ir, jei negali, kaip šiuo atveju turi būti atkuriamas padėtis, kurioje būtų atsidūręs vartotojas (atsakovas), jei nebūtų buvę šios sąlygos.
56. Kaip nurodyta pirmiau, ginčo teisinių paslaugų sutarčių sąlygos, apibrėžiančios teisinių paslaugų kainą valandinio įkainio principu, patenka į pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimą. Tokiu atveju sutarties išsaugojimas yra teisiskai neįmanomas, nebent to pageidautų pats vartotojas. Prejudiciniame sprendime nurodyta, kad jei teismas nuspręstų, jog, taikant atitinkamas vidaus teisės nuostatas, sutartys negali išlikti panaikinus sąlygą dėl kainos, pagal Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalį nedraudžiama tų sutarčių pripažinti negaliojančiomis, net jeigu dėl to verslininkas negautų jokio atlygio už savo paslaugas (ESTT 2023 m. sausio 12 d. sprendimas byloje *D. V. prieš M. A.*, C/395/21, 59 punktas).
57. Tai reiškia, kad galima vartotojo teisių gynbos priemonė tokiu atveju yra vartojimo sutarties pripažinimas negaliojančia, nors verslininkas negautų ir jokio atlygio už suteiktas paslaugas. Šiame kontekste pažymėtina, jog, sprendžiant vartotojo faktinės ir teisinės padėties atkūrimo klausimą, reikia įvertinti tai, kad nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų kontrolės tikslas yra apsaugoti vartotojus; šia kontrole nereikalaujama verslininkui suteikti nustatyto apsaugos lygio tuo atveju, kai dėl nesąžiningų sąlygų naudojimo negaliojančia pripažįstama visa sutartis; be to, reikia užtikrinti ir tai, kad sutarties sąlygų pripažinimas negaliojančiomis nebūtų tik simbolinis ir nepalankus vartotojui.
58. Kaip matyti iš pirmiau nurodytos Teisingumo Teismo jurisprudencijos, sutarties pripažinimo negaliojančia kliūtimi gali būti tik teisinės pasekmės, kurias toks pripažinimas negaliojančia sukelia vartotojui. Nesąžingos sąlygos pakeitimas dispozityviaja arba bendru sutarties šalių susitarimu taikoma nacionalinės teisės nuostata galimas tik išimtiniais atvejais, kai dėl sutarties pripažinimo negaliojančia vartotojas atsidurtų ypač nesaugioje (žalingoje) padėtyje, t. y. vartotojui kiltų ypač neigiamų padarinių. Tokių ypač neigiamų padarinių gali kilti ne tik dėl faktinės, bet ir teisinės situacijos, pavyzdžiui, kaip minėta, jei verslininkas įgytų reikalavimo teises į vartotoją kitu teisiniu pagrindu arba sutarties negaliojimas galėtų daryti poveikį pagal ją atliktų veiksmų galiojimui ir veiksmingumui.
59. Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją bylą nagrinėjantis teismas, pripažinęs pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudarytos sutarties sąlygą nesąžininga, pagal nacionalines procesines normas ir įvykus rungimosi principu grindžiamam ginčui privalo informuoti vartotoją apie teisines pasekmes, kurių gali kilti panaikinus tokią sutartį, nepriklausomai nuo to, ar vartotojui atstovauja profesionalus atstovas (ESTT 2021 m. balandžio 29 d. sprendimas byloje *I.W. ir R.W. prieš Bank BPH S.A.*, C-19/20, 97–99 punktai).
60. Pagal nagrinėjamoje byloje suformuluotą ieškinio dalyką vartotojo faktinės ir teisinės padėties atkūrimas yra aktualus tiek, kiek reikia

išspręsti dėl ieškovei priklausančio atlyginimo, viršijančio atsakovo sumokėtus avansinius mokėjimus, už suteiktas teisinės paslaugas tiek, kiek atlyginimo suma viršija jau atsakovo sumokėtus avansinius mokėjimus. Atsakovas avansinių mokėjimų neginčija. Todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, būtina spręsti, ar nagrinėjamoje byloje vartotojo faktinės ir teisinės padėties atkūrimas labiausiai atitiktų vartotojo interesus, jei ginčo teisinių paslaugų sutartys būtų pripažintos negaliojančiomis iš dalies, t. y. ta apimtimi, kiek teisinių paslaugų kaina viršija vartotojo sumokėtus avansinius mokėjimus, ar pilnai, kuris iš šių atsakovo, kaip vartotojo, teisių gynimo būdų labiau atitiktų jo interesus ir nepadarytų neigiamo poveikio pagal šias sutartis atliktų veiksmų galiojimui. Pažymėtina, kad vertinant ieškovės galimybes pareikšti atsakovui, kaip vartotojui, ieškinį kitu pagrindu galimų vartotojui kilsiančių ypač neigiamų pasekmių kontekste, atsižvelgtina į tai, kad CK riboja nepagrįsto praturtėjimo instituto taikymą, kai nuostolių patyrusi šalis dėl savo pačios kaltės nesugebėjo įgyvendinti savo teisių taip, kad būtų išvengta nuostolių.

Dėl ginčo procesinės baigties

61. Apibendrinama nurodytus argumentus teisėjų kolegija nusprendžia, kad ieškovės ir atsakovo sudarytose atstovavimo sutartyse nustatyta sąlyga dėl ieškovei mokėtino honoraro dydžio yra nesąžininga, todėl negali būti taikoma. Atsižvelgiant į tai, yra pagrindas pripažinti, kad bylą išnagrinėję teismai, sumažinę ieškovei priteistino honoraro dydį, netinkamai išsprendė nesąžiningos sąlygos teisinių pasekmių klausimą, taip pažeisdami šioje nutartyje nurodytas vartojimo sutartis reglamentuojančias materialiosios teisės normas, todėl priėmė neteisėtus ir nepagrįstus sprendimus. Šių argumentų pagrindu teisėjų kolegija nusprendžia Kauno apylinkės teismo 2020 m. kovo 5 d. sprendimą ir Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 15 d. nutartį panaikinti. Atitinkamai naikinami Kauno apylinkės teismo 2020 m. balandžio 15 d. papildomas sprendimas ir Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 16 d. nutartis. Nusprendus panaikinti skundžiamus teismų sprendimus, byla grąžinama pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 360 straipsnis).
62. Nagrinėjant bylą iš naujo, turi būti sudarytos sąlygos atsakovui pareikšti savo poziciją dėl galimai jam kilsiančių ypač neigiamų pasekmių dėl ginčo vartojimo sutarčių nuostatų pripažinimo negaliojančiomis. Sprendžiant šį klausimą, bylą iš naujo nagrinėjantis pirmosios instancijos teismas turėtų spręsti, ar atsakovo faktinės ir teisinės padėties atkūrimas labiausiai atitiktų jo interesus, jei ginčo teisinių paslaugų sutartys būtų pripažintos negaliojančiomis iš dalies, ar pilnai pagal šioje nutartyje pateiktus išaiškinimus. Pažymėtina, kad taip pat atskirai turi būti sprendžiamas klausimas dėl ieškovės ieškinio dalies dėl ieškovės 194,33 Eur išlaidų, patirtų vykdant atsakovo pavedimus, pagrįstumo.
63. Kadangi kasaciniame teisme sprendimo dėl ginčo esmės nepriimta, bylinėjimosi išlaidos, patirtos šiame teisme, nėra paskirstomos šioje proceso stadijoje.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 360 straipsniu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Kauno apylinkės teismo 2020 m. kovo 5 d. sprendimą ir 2020 m. balandžio 15 d. papildomą sprendimą bei Kauno apygardos teismo 2020 m. birželio 15 d. nutartį ir 2020 m. birželio 16 d. nutartį panaikinti ir bylą pagal ieškovės D. V. (a. k. *duomenys neskelbtini*) ieškinį atsakovui M. A. (a. k. *duomenys neskelbtini*) grąžinti nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Danguolė Bublienė

Donatas Šernas

Algirdas Taminskas